

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра психолого-медико-педагогічних наук корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ»**

Виконала:
студентка KorOs1-M20z групи
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Бобер Анна Володимирівна

Керівник:
Опалюк О.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної
роботи

Рецензент:
Левицький В.Е.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії та
спеціальних методик

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР.....	7
1.1. Поняття та структура дидактичної гри.....	7
1.2. Види та функції дидактичних ігор.....	12
1.3. Використання дидактичних ігор при навчанні молодших школярів з порушеннями інтелекту.....	19
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ У МОЛОДШИХ КЛАСАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ.....	28
2.1. Методи дослідження.....	28
2.2. Реалізація комплексу дидактичних ігор на уроках української мови, розвитку мовлення, математики та природознавства.....	32
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	41
Висновки до другого розділу.....	46
РОЗДІЛ III. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ПРИ НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ.....	48
3.1. Програма використання дидактичних ігор в початкових класах спеціальної школи.....	48
3.2. Методика використання дидактичної гри на уроках в молодших класах з дітьми з порушеннями інтелекту.....	57
3.3. Методичні рекомендації використання дидактичної гри на уроках в молодших класах з дітьми з порушеннями інтелекту.....	71
Висновки до третього розділу.....	76
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ДОДАТКИ.....	86
Додаток А. Матеріал до дидактичних ігор, які використовують на уроках української мови та розвитку мовлення.....	86
Додаток Б. Матеріал до дидактичних ігор, які використовуються на уроках математики.....	88
Додаток В. Матеріал до дидактичних ігор, які використовуються на уроках природознавства.....	90
Додаток Г. Анкета для вчителів. щодо використання дидактична гра в процесі навчання.....	93

ВСТУП

У сьогоденному процесі виховання та навчання молодших школярів з порушеннями інтелекту великого значення набувають ігрові форми навчання, зокрема дидактичні ігри.

Така гра здійснює емоційний вплив на дитину з порушеннями інтелекту, дозволяє покращити навчально-виховний процес, зробити його більш насиченим, цікавим, різноманітним для учня, активізувати розумову діяльність.

Дидактичні ігри мають величезний вплив на розвиток пізнавальної діяльності дітей, тому що засвоєння знань і навичок учнями здійснюється в практичних заняттях при роботі мимовільної уваги та запам'ятовування. Це все в сукупності забезпечує більш повне та глибоке засвоєння знань та умінь учнями та їх закріплення.

За допомогою дидактичної гри можна забезпечити необхідну кількість повторень на різноманітному матеріалі, при цьому підтримуючи емоційно-позитивне ставлення до завдання. Таким чином, особлива роль дидактичної гри в процесі навчання спеціальної школи визначається тим, що гра повинна зробити сам процес навчання емоційним, ефективним, дозволити дитині отримати власний досвід.

Серед вчених, які досліджували дану проблему багато хто наголошував на важливості ігрової діяльності дитини з порушеннями інтелекту: Орлова В.П., Данільченко Є.В., Тарасенко Н.В., Соловей Ю.В., Різник О.С., Селюкова Ю.М. [4, 26, 34, 39]

Любчич, Н. В., Картава, Ю. А., вивчали корекційний вплив дидактичних ігор на розвиток зв'язного мовлення учнів з порушеннями інтелекту [18].

Голобродська А.М. розробила збірник дидактичних ігор та вправ для розвитку мовлення дітей. Для уроків математичних дисциплін – А.А.Хилько, М.Н.Перова (1-4 класи).

Докучина Т.О. розглядала індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами [9].

Проте є ще багато питань, які залишаються досі не повністю дослідженими та потребують більш глибокого вивчення. Науковий інтерес представляє проблема стимулювання дітей з порушеннями інтелекту до активної діяльності у процесі навчання. Це обумовлює актуальність дослідження дидактичних ігор та їх реалізацію у процесі навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей з порушеннями інтелекту.

Об'єкт дослідження – особливості застосування дидактичних ігор при навчанні дітей з порушеннями інтелекту.

Предмет дослідження – є психолого-педагогічні умови використання дидактичних ігор на уроках в спеціальній школі.

Мета дослідження – дослідити проблему використання дидактичних ігор під час навчання молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Завдання дослідження:

- визначити понятійно-термінологічний апарат проблеми дидактичних ігор при навчанні дітей з порушеннями інтелекту;
- виявити зміст і структурні компоненти дидактичних ігор та доцільність їх використання на уроках в спеціальній школі;
- розробити методичні рекомендації використання дидактичних ігор на уроках в молодших класах спеціальної школи.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс методів дослідження, який включає в себе: теоретичний аналіз методичної та психолого-педагогічної літератури, спостереження, контрольний та формуючий експерименти, статистичні методи дослідження.

Місце проведення: Житомирська спеціальна школа Житомирської Обласної Ради.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що нами створена система дидактичних ігор та розроблено методичні рекомендації використання дидактичних ігор на уроках в молодших класах спеціальної школи.

Теоретичне значення дипломної роботи полягає в тому, що нами проведено аналіз змісту та сутності дидактичних ігор, розроблено програму використання дидактичних ігор у початкових класах спеціальних шкіл, методика проведення ігор та методичні рекомендації щодо їх проведення, які доповнюють теорію спеціальної педагогіки.

Практичне значення дипломної роботи полягає у тому, що дані дослідження можна використати у спеціальній школі та в практичній роботі спеціального педагога в умовах інклюзивної освіти.

Апробація дослідження: за результатами дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Особливості використання дидактичних ігор у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту.». Вісник Кам'янець – Подільського національного університету імені Івана Огієнка.Корекційна педагогіка і психологія. / зав. ред. Н. С. Гаврилової. –Вип.12/Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В.,2021. 288с.с.17-23

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

При організації навчального процесу в спеціальній школі велика увага приділяється питанню особливостей навчальної та виховної роботи з учнями молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту.

Основною проблемою на початку навчання учнів молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту є їх мотивація до навчання, що виражається у відсутності стійкого інтересу до навчання. Подолати ці труднощі можна, якщо зробити навчальний процес цікавою діяльністю для дитини, тобто проводити його у формі спеціальних дидактичних ігор, які повинні бути розраховані на захоплення учнів, через пробудження інтересу до набутих знань, умінь, навичок. У молодших школярів з порушеннями інтелекту ігрова діяльність займає значне місце в шкільний період навчання і розвитку.

Гра в спеціальній школі формує пізнавальну активність і саморегуляцію, дозволяє розвивати увагу і пам'ять, створює умови для формування абстрактного мислення. У процесі навчання різні види ігор повинні оптимально поєднуватися, виходячи з їх дидактичних можливостей, адже різноманітні ігрові заходи забезпечують максимальну ефективність навчального процесу. Кожен вид і тип гри виконує певні дидактичні завдання спеціальної школи.

Дидактична гра є практичною діяльністю. З її допомогою можна перевірити засвоєння дітьми знань і навичок. Учні засвоюють знання тоді, коли вони можуть бути застосовані на практиці в різних умовах. Метою дослідження було вивчити особливості використання дидактичних ігор олігофренопедагогом в навчальному процесі спеціальної школи. Для цього було вирішено ряд завдань: вивчена та проаналізована психолого-педагогічна література з цієї проблеми, було зроблено висновок, що через гру активізується пізнавальний інтерес, так як мотивів в грі безліч.

Проведено дослідження ефективності використання дидактичних ігор, вивчено особливості проведення дидактичної гри у навчанні молодших школярів з порушеннями інтелекту та протестована збірка дидактичних ігор на уроках української мови, розвитку мовлення, математиці та природознавству.

Описано спостереження за використанням дидактичних ігор у цьому контингенті учнів, розроблено програму та методичні рекомендації щодо використання дидактичних ігор у навчальному процесі з цими дітьми.

Отже, дидактичні ігри забезпечують реалізацію навчальних виховних та корекційно-розвиткових завдань навчання, що є особливо важливим у роботі з учнями з порушеннями інтелекту. Ефективність організації та проведення дидактичних ігор в умовах інклюзивного навчання передбачає урахування їх індивідуальних психофізичних особливостей. Правильно організовані дидактичні ігри будуть забезпечувати корекційну спрямованість навчання та гармонійний всебічний розвиток молодших школярів з порушеннями інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрющенко Н. П. Взаємодія ігрової та навчальної діяльності. Дефектологія. 2007. № 1. С. 38–40.
2. Вержиховська О. М. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: Навчально-методичний посібник / О.М. Вержиховська, О.М. Бонецька, А.В. Козак. – Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2013. – 372 с.
3. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник / О.В. Гаврилов. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с
4. Данільченко, Є. В., Н. В. Тарасенко. "Ігри та ігрові прийоми як основний метод навчання грамоти розумово відсталих першокласників." Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер.: Соціально-педагогічна 2013. 163-173 с.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] // Режим доступу : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/607-2013>
6. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании: Хрестоматия / Сост. Н.Д. Соколова. – М.: ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.
7. Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам: Книга 3 / Л.С. Вавіна, А.М. Висоцька, В.В. Жук та ін.; За ред.. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: Наук. світ, 2006 – 212 с.
8. Дмитрієва І. В. Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: Монографія / І.В. Дмитрієва. – Слов'янськ, 2008. – 373 с.

9. Докучина Т. О. Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами / Т. О. Докучина // Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 9(2). – С. 56-64. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2017_9%282%29__8
10. Єременко І. Г. Наукові основи корекційно-виховної роботи в допоміжній школі: Методичний лист / І.Г. Єременко. - К.: Рад. школа, 1970. – 51 с.
11. Завражин С. А. Адаптация детей с ограниченными возможностями: Учеб. пособие для студ. пед учеб. заведений / С.А. Завражин, Л.К. Фортова. – М.: Академический Проект: Трикста, 2005. – 400 с.
12. Капечуленко Н. І. Дидактична гра як засіб розвитку пізнавальної активності в школярів з порушеннями інтелекту. розділ І актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти, 2021. - 221.
13. Кащенко В.П. Педагогическая коррекция / В.П.Кащенко. - М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
14. Кваліфікаційні характеристики вчителя, вихователя школи- інтернату, вчителя-дефектолога / Авт. кол. Болтівець С.І., Луговий В.І., Міненко А.С., Нікітенко О.О. – К., 1994. – 28 с.
15. Косенко, Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. 2013.
16. Кривенко, Т. Виховання інтересу до уроків української мови та літератури в учнів з порушеним інтелектом. Заступники головного редактора, 2017, 96 с.
17. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие / В.А.Липа. – Донецк, Лебідь, 2002. – 327 с.
18. Любчич, Н. В.; Картава, Ю. А. Корекційний вплив дидактичних ігор на розвиток зв'язного мовлення розумово відсталих учнів. Розділ І. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти, 2013.

19. Матвєєва М. П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку. Навчально-методичний посібник / М.П. Матвєєва, С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. – 164 с.
20. Миронова С. П. Засоби корекційної роботи у навчально-виховному процесі спеціальних та інклюзивних закладів. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія, 2014, 26: 149-152.
21. Миронова С. П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник / С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.
22. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс : навчальний посібник / С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет: редакційно-видавничий відділ, 2008. – 204 с.
23. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки : навчально- методичний посібник / С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвєєва ; [за заг. ред. С.П. Миронової]. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 260 с.
24. Миронова, С. П. "Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник." Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (2016).
25. Навчальні програми для дітей з помірною розумовою відсталістю [Електронний ресурс] // Режим доступу : // http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/navchalni_programi11.
26. Орлова В. П. Дидактичні ігри в навчальній діяльності для дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] // Режим доступу : //

<https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-didaktichni-igri-v-navchalniy-diyalnosti-dlya-ditey-z-osoblivimi-potrebami-75208.html>

27. Освітні технології: Навч. метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 255 с.
28. Пехарева, С. В., Пехарева, А.. Корекційний вплив формування математичних навичок на пізнавальну сферу розумово відсталих школярів. Теорія і практика сучасної психології, 2018. - 194-198.
29. Подласый И. П. Курс лекций по коррекционной педагогике: Учеб. пособие для студ. сред. спец. учеб. заведений / И.П.Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 352 с.
30. Психолого – педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. Навчальний посібник / За ред. С.П. Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – 220с.
31. Пулінець Т. Корекційно-розвивальні ігри як метод навчання у спеціальній педагогіці. Дефектолог. 2010. № 2. С. 26–27.
32. Різник О. С. Роль дидактичних ігор в роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку в початкових класах [Електронний ресурс] // Режим доступу : // <https://vseosvita.ua/library/rol-didacticnih-igor-v-roboti-z-ditmi-z-porusennami-intelektualnogo-rozvitku-v-pocatkovih-klasah-411783.html>
33. Селигман М. Обычные семьи, особые дети [пер. с англ.] / Селигман М., Дарлинг Р. – Изд. 2-е. – М.: Теревинф, 2009. – 368 с.
34. Селюкова, Ю. М. "Дидактична гра як ефективний засіб засвоєння розумово відсталими дітьми навчального матеріалу на уроках математики." редакційна колегія, 2010. – 181 с.

35. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник / В.М. Синьов. – Частина I. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. – 238 с.
36. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник / В.М. Синьов. – Частина II. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. – 224 с.
37. Синьов В. М. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник / В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
38. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : Навчальний посібник / В.М.Синьов. – К.: ДІА, 2007. – 120 с.
39. Соловей Ю. В. Корекційне значення дидактичних ігор та їх використання в початковій школі [Електронний ресурс] // Режим доступу : // <https://naurok.com.ua/korekciyne-znachennya-didaktichnih-igor-ta-h-vikoristannya-v-pochatkoviy-shkoli-95349.html>
40. Специальная дошкольная педагогика: Учебное пособие / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др.; Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
41. Специальная педагогика: Учебное пособие / Под ред Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2000. – 400 с.
42. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. академіка В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
43. Спеціальна психологія. Тексти. Навчальний посібник / За ред.. М.П. Матвєєвої, С.П. Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – Ч. I. – 158 с.
44. Спеціальна психологія. Тексти. Навчальний посібник / За ред.. М.П. Матвєєвої, С.П. Миронової. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-

Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001. – Ч. II. – 140 с.

45. Стадненко Н. М. Нариси з олігофренопсихології / Н.М. Стадненко, М.П. Матвеева, А.Г. Обухівська. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець- подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002.- 200 с.

46. Сухомлинский В. А. О воспитании. - М., 1985. - 93 с.

47. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям.-К.: Рад. школа, 1974.- 288 с.

48. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищих пед закладів освіти / М.М.Фіцула. – К.: Академія. 2000. – 542 с.

49. Чеботарьова О., Гладченко І. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток / Харків: Ранок, 2020. - 127 с.

50. Шупчинська, К. С., Лосева, Н. М. Дидактичні ігри як спосіб підвищення мотивації учнів до вивчення математики. 2015